

Yéil ka Guwakāan

Gat Xwéech Nick Alan Foote ka Jaaxsnée Kelsey Mata Foote
wé at yahaayí has akaawshixít.

Keixwnéi Nora Marks Dauenhauer x'éidáx.

X'unei Lance Twitchell du x'éit akawshixít.

Keixwnéi Nora Marks Dauenhauer ka X'unei Lance Twitchell
has ax'akaawaneek.

Lingít Shkalneegí Haa
Yátx'i Kagéiyi Yís

Yéil ƙa Ɔuwakaan

Copyright © 2025 Tlingit & Haida Indian Tribes of Alaska;
Goldbelt Heritage Foundation
All rights reserved.

Tlingit & Haida Indian Tribes of Alaska
PO Box 25500
Juneau, AK 99802
800.344.1432
tlingitandhaida.gov

Goldbelt Heritage Foundation
One Sealaska Plaza, Suite 201
Juneau, Alaska 99801
907.790.1460
goldbeltheritage.org

Library of Congress Control Number: 2025916395

ISBN 979-8-218-70678-4

This is a Raven story.

Told by Ƙeixwnéi Nora Marks Dauenhauer.

Recorded by Ɔ'unei Lance Twitchel.

Translated by Ƙeixwnéi Nora Marks Dauenhauer and Ɔ'unei Lance Twitchell.

Prepared for early language learners by Ɔ'unei Lance Twitchell, Neilgáa Koogéi Taija Revels, Lgeik'i Heather Powell Mills, Daaljini Mary Cruise, Daayóosh Ethan Petticrew, Ɔuneitwtí Marsha Hotch, Ƙaakal.áat Florence Sheakley, Naawéiyaa Austin Tagaban, and Haa Yoo Ɔ'atángi Kúdi educators.

Illustrations by Ɔat Ɔwéech Nick Alan Foote and Jaaxsnée Kelsey Mata Foote.

Book design by Cedar Group.

Designed in the USA. Printed in Canada.

This project was made possible in part by the Department of Education Alaska Native Education Program (ANEP) awards S356A220058, S356A220082, and S356A220079.

Lingít Shkalneegí Haa
Yátx'i Kagéiyi Yís

Yéil ka Guwakaaan

Gat Xwéech Nick Alan Foote ka Jaaxsnée Kelsey Mata Foote wé at yahaayí has akaawshixít.

Keixwnéi Nora Marks Dauenhauer x'éidáx.

X'unei Lance Twitchell du x'éit akawshixít.

Keixwnéi Nora Marks Dauenhauer ka X'unei Lance Twitchell has ax'akaawaneek.

Neechx áwé yaa nagút Yéil.

Áwé a yáa uwagút wé Guwakaan. Áwé taay áwé tle aax dixwás'.
«K'e ax yaqáawu,» tle yóo ash yawsika wé Yéil,
«i lugeit'í tle wéix dixwás'.»

Áwé aawanóot' wé a lugeitl'í, taay ku.aa áwé.
Kúnáx tlékwgun Yéil. Áwé tle gunéi uwagút.
Áwé yéi tuwdisháat, «K'e kúnáx áyú yatáay yú Guwakaan.
K'e kançaladoodlí s'é.» Áwé akawlidootl.

Yá aas, yá x'aak kaanáx yan uwashóo aas.

«K'e a kaanáx aadéi naḵtoo.aadí diyáanaḵ.á.»

Áwé aadéi tuwatee wé diyáa, aadé ashungagoodít áwé asayahéi.

Awsikóo k̄wa naak̄w áwé wé aas. Ch'áagu aasí, wudinák̄w.
«Hél wáa sá ik̄gwaneí, aḡ yaḡáawu,» yóo adaayaḡá.
Áwé, «k'e i shukát anaḡ yánde k̄wagóot.»

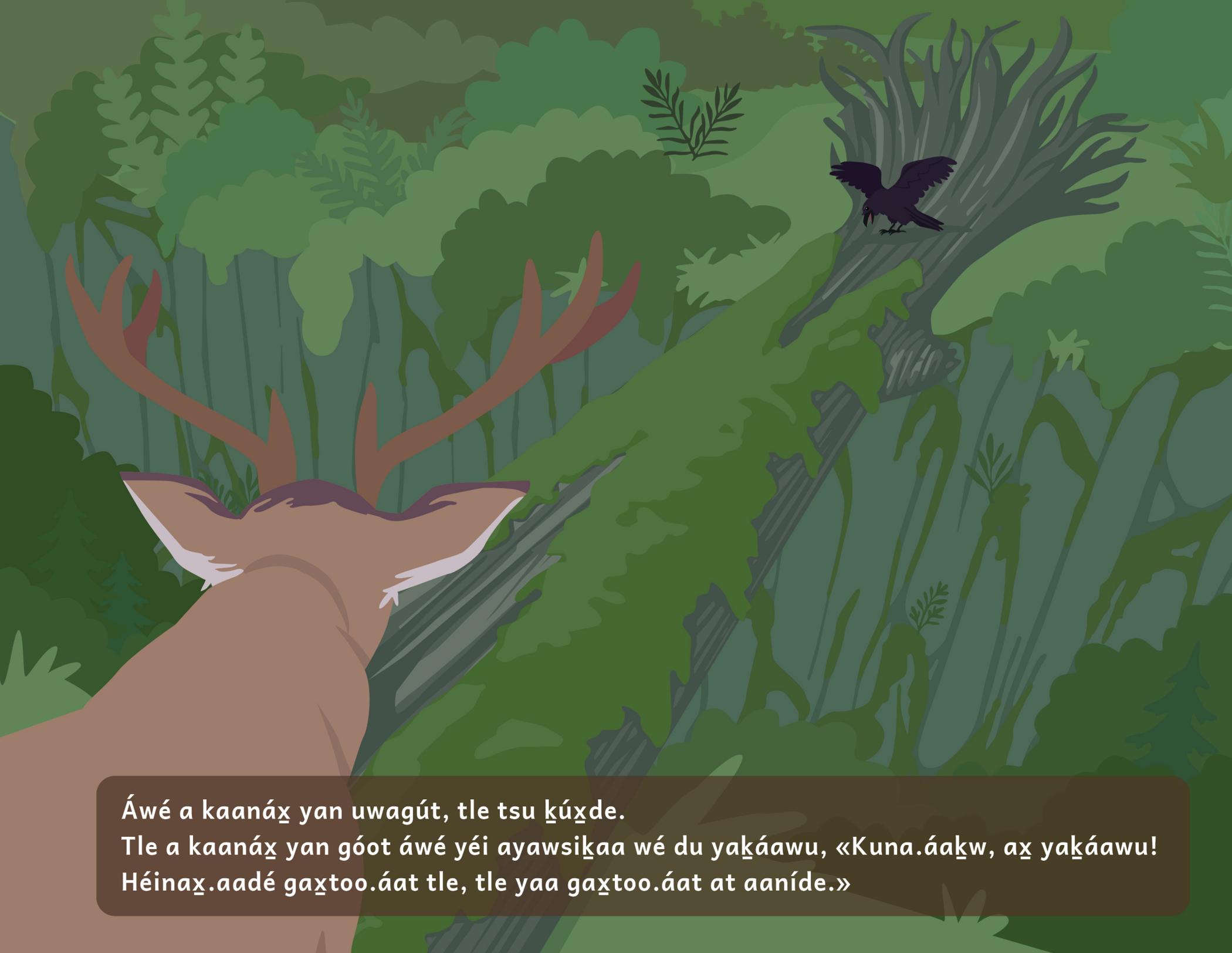
Áwé tle a kaanáx̣ yaa nagút.
Wé x̣'aaḳ ku.aa áwé, naaléi yú diyéede.
A kaanáx̣ áwé át tán wé naaḳw.

Áwé áa ashukoojeis',
«Yú áwé a kaanáx yánde kgeegóot, ax yaḱáawu.
Óosh xat latín, kútl'!» tle yéi yanaḱéich.
«Óosh xat latín, kútl'! Óosh xat latín, kútl'!»

A shuká, áx yaa nagúdi, tle yaa ndakín.
Hél tlaḡ k'át du kudáli a káa yéi wutee wé naakw ká.

Áwé a kaanáx yan uwagút, tle tsu kúxde.

Tle a kaanáx yan góot áwé yéi ayawsikaa wé du yaqáawu, «Kuna.áakw, ax yaqáawu!
Héinax.aadé gaḵtoo.áat tle, tle yaa gaḵtoo.áat at aaníde.»

Áwé a kaanáx yan uwagút tsu. A kaanáx yan góot áwé tle tsu á akawliník,
«A kaanáx yan gú dé, ax yaqáawu! Hél uldzée, a kaanáx yan gú!»

Tle a kaanáx áa kei uwagút wé Guwakaan.
Tle a káx yaa nagúdi áwé du een wool'éex' wé naakw.

Du een wool'éex' tle daak wudzigít tle wé x'aak táade.

Χ'aak táax' áwé tle woonaa wé Γuwakaan.
Áwé a χáni yaa woogoot. «Aχ kútl'i ée!» a daadé gáaxχ.

«Ах кúтл'и ée-ee! Ах кúтл'и goonáx sá óosh iķasaķaa? Goonáx óosh iķasaķaa?»

«Áwé ch'as a tóoknáx áwé tlél uldzée.» A tóoknáx áwé awsixáa. Tle awsik'ít'.

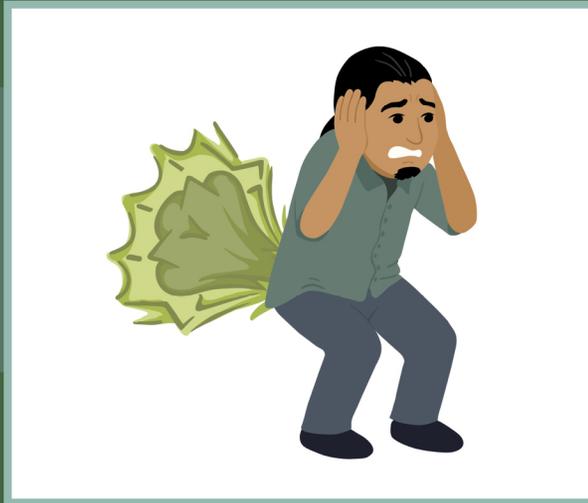
Yéi áwé xwsikóo.

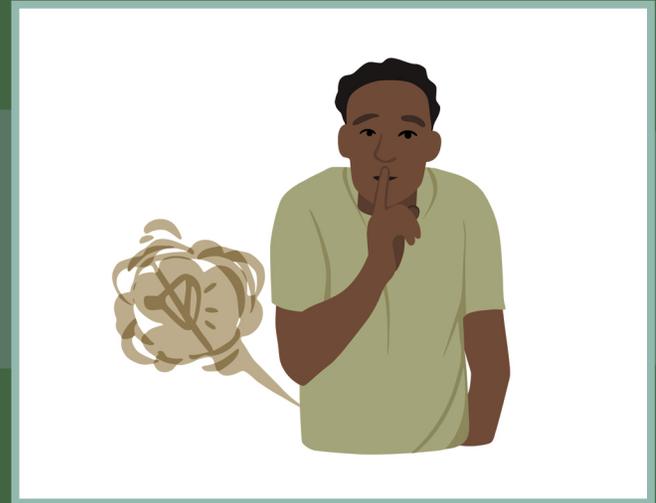
Kóotl'

Gwáal'

Kóoch'

Aawagwál'

Lingít yoo X'atángi
aan sh tóo dultóow át

Yéi x̣waajée ayikóotl'i.

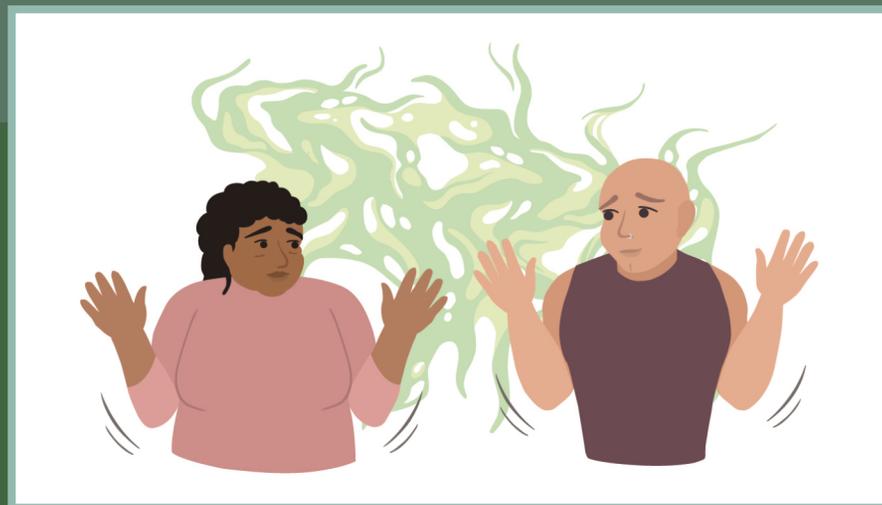
Ch'a aadóo sá awsiníx', hóoch áwé aawakútl'.

Aadóoch sá aawakútl'?

Tlél x̣áach; tlél ax̣wakóotl'.

Jaaxsnée
Kelsey Mata Foote

Jaaxsnée Kelsey Mata Foote kei uwawát Lingít Aaní káa, ƙa ƙúnáƙ áwé du daa yéi wuteeyín Lingít ƙusteeyí, wé Aas ƙwáani, ƙáat héeni, ƙa daƙdaséigu át. Ch'u uwayáa Lingít Aaní yahaax'í ch'a tlákw áwé du jeenáƙ kanadéich. Adátx'i x'úx' káa at yahaayí akshaxeet ƙa sh kalneek tsú akshaxeet.

Wé Johnson O'Malley Program ƙa Sitka Native Education Program jeedáƙ, Lingít ƙusteeyí awsikóo ƙa wududziteen du ji.eetí káa Lingít ƙusteeyí ƙa ƙáax'u. Yá Haa Shagóon latseení ch'áagu ƙáax'u ji.eetí tóot wuteeyín, ƙa has du tuwáadáƙ áwé latseen a tóox atee áwé du yéi jineiyí. Du tuwáa sigóo wuduwa.áƙ áwé yá Lingít tundatáani ƙá wuduzikóo Lingít ƙusteeyí daat.

Restoration Magazine-x' áwé yéi jiné, Creative Editor-x sitee, ƙa a tónáƙ áwé Shukát Ƙu.oo háade náƙx'i aguxsakóo wáa sá yaa at nanéin yá haa aaní káa, ƙúnáƙ áwé a daat yéi s jiné wé Shukát Ƙu.oo sháa wáa sá has du káƙ yaƙ agaxtoodéil. Restoration Magazine áwé has du tuwáa sigóo wuduskoowú áwé a daat: Shukát Ƙu.oo aadé kei ƙushudu.átch yé, wáa sá kayéil' haa neilx'í yéi kgwatée, aadé l.ushk'idéin yei ƙudulshátch yé, ƙá aadé ƙútƙ shududlixeexi yé wé Shukát Ƙu.oo sháax'w (MMIW).

«Lingít ƙaa jín kajáguƙ ƙat sitee. Latseen áwé has du satú yá Lingít ƙu.oo. Tlaƙ ƙúdáƙ áwé wé wé tlél k'idéin haa wuskoowú aa wé Lingít sh kalneegí yóo s sh kadliníkt. Tléel has awuskú Haa ƙusteeyí. Tlaƙ ƙúnáƙ yak'ei áwé x'éigaa át ƙaa waƙshiyeeex' yéi yoo dudzineik yá haa daat. Wáa sá aƙ toowú kligéi Haa Léelk'u Hás áwé aƙ eeƙ has dasheeyí yá haa sh kalneegí ƙa at yahaayí kdushxeedí tín.»

Gat Xwéech
Nick Alan Foote

Gat Xwéech áwé du saayí, dleit ƙaa x'éináƙ ƙu.aa Nick Alan Foote. Ƙaa jín kajáguƙ sitee Lingít Aanídáƙ áwé hú. Wé Lingít kashxeedí yahaax'ú ashigóok ƙa aadé at yahaayí kdushxeet yé wé adátx'i sh kalneegí x'úx' káa. Gunéi awshigóok aadé at yahaayí kdushxeet yé du dlaak' Kelsey Mata Foote teen tle has du aaní káa has ƙuwu. oowún wé Sheet'ká ƙwáan, Taant'á ƙwáan, ƙa Áak'w ƙwáan.

Lingít tundatáani ƙa Lingít ƙusteeyí áwé du ée awsikóo aadé ƙududziteeyi yé ƙa yoo akuya.aakwk Lingít tundatáani teen at yahaayí akshaxeet. Wé Johnson O'Malley Program jeedáƙ áwé Lingít kashxeedí yahaax'ú awshigóok. Áx' áwé Taalyei Esther Shea du ée awlitóow Lingít ƙusteeyí daat. Hás tsú, wé Sitka Native Education Program du ée at wulitóow ƙa du éet has wudishée du yéi jineiyí teen.

Seattle-x' ƙuwa.óo yeedát, ƙa 2018-x' áwé gunéi a daat yéi jeewanei du ji.eetí awuhooní. Du yéi jineiyí káƙ ƙudzitee, ƙa has du een yéi jiné Bainbridge Island Museum of Arts, National Indigenous Women's Resource Center, ƙa History Unboxed.

«Aƙ tuwáa sigóo wé yées ƙáa has awuskoowú, ƙúnáƙ áwé wé Shukát Ƙu.oo, tlaƙ ƙúnáƙ yak'ei áwé Haa ƙusteeyí. A eeténáƙ haa yatee yáa yagye. At nané tónáƙ áwé woosh jín toolshát yá Haa Léelk'u Hás ƙa uháan.»

ISBN 979-8-218-70678-4

9 798218 706784